

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

=====

Стенограма

Х У Д О Ж Е С Т В Е Н  
С Ъ В Е Т

Обсъждане на постановката на пиесата на  
Молиер "ДОН ЖУАН"

С о ф и я

26 януари 1986 год.

П Р И С Ъ С Т В У В А Щ И:

ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ

БАНЧО БАНОВ

ПЕЛИН ПЕЛИНОВ

КОНСТАНТИН ИЛИЕВ

ЕНЧО ХАЛАЧЕВ

МЛАДЕН КИСЕЛОВ

НИКОЛАЙ ЛЮЦКАНОВ

СТЕФАН ДАНАИЛОВ

ГЕОРГИ ГАЙТАНИКОВ

ГАЛИНА АСЕНОВА

АТАНАС ВЕЛЯНОВ

ВИОЛЕТА ГИНДЕВА

САВА ХАШЪМОВ

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА

ВЕЛКО КЪНЕВ

АНДРЕЙ ЧАПРАЗОВ

АДРИАНА АНДРЕЕВА

СЛАВКА СЛАВОВА

МАРГАРИТА ДУПАРИНОВА

ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ

АСЕН МИЛАНОВ

О Т С Ъ С Т В У В А Щ И:

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА

АСЕН ШОПОВ

ИВАНКА ДИМИТРОВА

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

	стр.
I. ОТКРИВАНЕ И ДНЕВЕН РЕД	4
II. ИЗКАЗВАНИЯ	
Маргарита Дупаринова	5
Славка Славова	6
Таня Масалитинова	7
Любомир Кабакчиев	9
Николай Люцканов	10
Виолета Гиндева	12
Банчо Банов	13
Константин Илиев	14
Пелин Пелинов	15
Стефан Данаилов	16
Енчо Халачев	17
Любомир Кабакчиев	18
Младен Киселов	19
Дико Фучеджиев	27
Таня Масалитинова	28
Дико Фучеджиев	28
III. ЗАКРИВАНЕ	
Дико Фучеджиев	29

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

=====

Стенограма

Х У Д О Ж Е С Т В Е Н  
С Ъ В Е Т

Състоял се в заседателната зала на Народен  
театър "Иван Вазов" на 26 януари 1986 година

НАЧАЛО: 13.00 часа

КРАЙ: 15.45 часа

О Т К Р И В А Н Е

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Другарки и другари,

Откривам заседанието на Художествения съвет, което ще  
протече при следния

Д Н Е В Е Н Р Е Д:

1. Обсъждане на постановката на пиесата "Дон Жуан" от Молиер.
2. Разни.

Имаме необходимото участие на членове на съвета, за да  
започнем обсъждането.

Имате думата за изказвания по представлението, което  
вчера и днес гледахме.

МАРГАРИТА ДУПАРИНОВА:

Няма да говоря дълго, защото е твърде дълга темата и аз няма да мога да се справя така лесно. Това е един голям празник за нашия театър, че за толкова години имаме такъв голям автор на нашата сцена. Виждам колко е необходимо да се мине през него, за да се стигне до съвременните пиеси. Именно в такава пиеса може да се види коя лъжица за чия уста е и за да бъдат лъжиците за повече уста трябва да има повече такива представления. От сърце поздравявам др. Киселов с тази чудесна постановка. Всички колеги, които участвуват показват с двата състава две различни представления. Когато уважаваш колегите и когато вярваш в тях - тогава много лесно и приятно се работи. Така безболезнено мина цялата работа. Мисля като съвсем страничен човек. Заслужават една голяма похвала. Първо, че е намерен този автор, второ, че се е справил добре др. Киселов и трето, че всички колеги са работили с такъв устрем, с такова вдъхновение. Мисля, че Стефан Данаилов точно във възрастта и във възможностите си има щастието да бъде това, което е. И двата състава искат още да узрее работата и това е естествено. Ще стане. Много е хубаво, че и Райна Каназирева я виждаме в нещо ново на сцената. Чудесно и много интересно е изпълнението и на Адриана Андреева, в такава хубава светлина се явява. Чудесно е намерено това второ изпълнение на Красимира Петрова. Много умно и интересно. Същото мога да кажа и за двамата Сганареловци. Юри е бил винаги чудесен и сега също с нищо не ни учудва - пак играе много хубаво. Много уважавам работата на Антон Радичев, макар че има нещо, което вече е познато. Приятно ми е да видя Георги Гайтаников с този плащ, който ми напомня за взаимното ни участие в "Мария Стюарт". Най-вече ги поздравявам за този огромен труд, сериозното отношение към работата. Нека винаги да има такива големи автори на нашата сцена.

СЛАВКА СЛАВОВА:

От вчера живея под впечатлението на тези две представления, които гледах. В петък гледах по телевизията "Спартак" - като балет. И въпреки, че беше балет честно ви казвам - приигра ми се. Такава голяма и истинска драма. Вчера като гледах представлението по същия начин ми се приигра. Колко е радостно, когато видиш на сцената една такава голяма пиеса, която ти позволява да говориш за изкуството. Защото тя дава възможност на режисьора да чете голям текст, актьорите да играят голяма драматургия. Наистина съм щастлива и им пожелавам на добър час!

Щастлива съм, че се пръкна едно представление, с което достойно можем да се представим извън България. Понеже е такова постижението, с това ти нарастват и претенциите да бъде все по-и по. В този смисъл искам да направя и някои бележки, просто препоръки. Вчера и днес изведнъж ми се преобърна цялата представа за Молиер. А днес - цялата представа за Дон Жуан. Виждам, че е била повърхностна представата ми. И изведнъж вчера си спомних една мисъл: "Най-голямата скъпоценност за един човек е живота му и когато дойде часът за раздяла с него, човек трябва да си даде сметка за този живот, че е пожертвал заради него най-скъпоценното, т.е. борбата за свобода. Дон Жуан е един борец за свобода и всичките ми представи за чувство за отговорност за морал и етика се преобърнаха изведнъж. Именно за това най-вече на Стефан искам да кажа, че говорът трябва да бъде изряден, защото той с цялото си очарование - мъжко и актьорско, с цялото си присъствие, с този чудесен текст, печели симпатиите. И в момента, в който се промъкне някое "ш" вместо "ще", "кво", "А,бе" и т.н., казваш си "Не, той е безотговорен", или изведнъж малко ти се разколебава симпатията към дон Жуан и точно затова ми се струва, че текста трябва да бъде абсолютно правилно изказан. В този смисъл искам да кажа нещо и на Велко. Има много места, на

които публиката се смее. Но мисля, че това трябва да изчезне като тенденция в това представление. Когато се води един много сериозен диалог между Стефан и Адриана, а също и други подобни диалози и мисля че в този момент Велко и Кавадарков трябва да изчезнат от сцената, а не да отвличат вниманието на публиката и да я карат да се смее. За мен това трябва да се ликвидира. В диалога между Георги Гайтаников и Марин Янев всички се смееха на Кирил Кавадарков. Също така, някакви думички казва Юри, като ги изопачава. Не бива. Това е едната препоръка. Втората е, понеже пиесата е много голяма с много големи страсти, а това води и до много ярки изразни средства в актьорите. Струва ми се че така, както е поставен, "Дон Жуан" трябва да се качи на голяма сцена. Представям си този диалог как може да се развихри на голямата сцена. Представям си в диалога между Стефан и Адриана накрая как тя ще премине от единия край на сцената до другия с този хвърчащ плащ. Мащабността на страстите, интензивността, яркостта на изразните средства, всичко това ми се струва, че горе ще си намери едно блестящо място. И ще се играе пред повече хора. Накрая до земята се кланям на Младен за двата състава. Това осигурява дълъг живот на представлението. Какво губи с това то? Нищо. Само печели. Виждаш го единия дон Жуан с цялата си очарователност виждаш го и другия - по-събран, по-мислещ. И единия интересен, и другия. Много съм радостна и възхитена. Пожелавам им на добър час.

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА:

И аз от вчера съм под силното впечатление, което днес се усили, понеже представлението е съвсем различно. Поставям на абсолютно еднакво ниво и двете и като говоря, че едното е такова, другото - такова, не искам да кажа, че едното е по-добро. Това е едно много интересно явление, че две представления на едно и също произведение са толкова различни и според мен това е

смисъла на двата състава. При Фигаро беше същото, но там пиесата е повече комедия. Но "Дон Жуан" буди много размисъл. Искам да ви кажа моето впечатление. Вчерашния дон Жуан ми беше по-близък до моята представа за дон Жуан. Тази тема е разработена от много автори. "Дон Жуан" на Макс Фриш. Основната тема там е темата за отговорността. Ако дон Жуан беше живял в нашето време щеше да взриви света без да му мигне окото. Нещо от този дон Жуан ми беше по-близко вчера. Не толкова един блестящ извън нормите човек. Той е един стремителен, страстен, без прегради, но който е опасен, помита и разрушава бентове и сам в края на краищата спада и се разпуска. Такова усещане имах вчера. Съвсем различни са Елвирите. Вчера действително ми се сви сърцето за тая Елвира, която е жертва на една любов и днешната Елвира, която те озадачи и не можеш никъде да избягаш от нея. С този камшик. Много интересно измислено приспособление. И втората сцена е много различна. Едната е по-женствена, по-слаба. Просто два различни характера. Днешния дон Жуан ми навя нещо и от дон Кихот. Един човек, който няма тази външност, повече мисъл, повече обреченост от това, че той иска да живее така. Затиска го животът и на еднакво място поставям двете представления. Не обичам два пъти да гледам едно и също нещо, но сега гледах не едно, а две различни представления. Момичетата също ми направиха добро впечатление. Също и Пиеро. Велко Кънев има едно излъчване на една особена личност. Но той не е битов, а пречистен и не бива да търси комедийното, при него има по-други измерения. Именно такъв Сганарел може да бъде по-близко до дон Жуан. Чудесни са Георги Гайтаников и Емил Стефанов. Ами Антон? Той е много интересен. Искам да кажа, че за него това е едно постижение. Но днес той беше много по-интересен, токолкото първия път. Беше по-уплашен и по-стреснат. Не мога да не кажа нищо за чудесното сценично оформление. Браво на режисьора и на актьорите, че на тази гола сцена те



са толкова добри и силни. Чудесни са костюмите на Мария Диманова. Перуката на дон Жуан има много различно отношение към двамата. Просто накрая искам да благодаря на Младен. Сигурна съм, че представлението ще израсне още много. Няма нужда двамата дон Жуановци да си приличат. Всеки по своему ще се развива и ще се утвърждава. Музиката също е много хубава. От 20 години не сме правили Молиер. Мащабите са много големи. Препоръката ми е тази писане да се качи на голяма сцена. Тя ще си намери там своя успех и ще пасне много точно там.

МАРГАРИТА ДУПАРИНОВА:

Обезателно трябва да се премахне това ш, а бе, ударенията, превръщането на о в у на Кавадарков. Той има неясна дикция. Не може един Молиер да бъде казан с някакви изкривявания и да няма такава интонация. Мисля, че днес осветлението не беше така точно. Вчера беше по-добре.

ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ:

Искам да изкажа удовлетворението си от това, че Молиер е на нашата сцена. Искам да направя някои критични бележки на базата на това, което видях само днес. Имам претенции към този спектакъл и не мога да споделя изказания до сега възторг. Първото нещо, което ми липсва е избистрянето на жанра. Не можах да разбера в какъв жанр е поставена. Разбирам, че могат да се редуват комедийно с трагедийно, но струва ми се, че трябва да се работи още за избистряне на точната линия на спектакъла. За мен това е един съществен момент. Независимо от големите страсти трябва да се играе с много повече лекота. Тогава те ще излязат по-напред. Едно огромно напрежение има у актьорите, което ме смущава. Представете си едно решение с такива костюми, което противоречи на това, което се поставя. Подтикват те да очакваш нещо друго. Щом се избира такава ярка дреха, всичко трябва да бъде в този стил. Трябва да се работи за изчистване на линията на образите

НИКОЛАЙ ЛЮЦКАНОВ:

Водих си бележки и съжалявам, но трябва да отправя една критична бележка към нашата режисьорска колегия. Всяка професия си има своя специфика. Към нашите задължения се включва и това, преди Художествения съвет режисьорите само да гледат представлението. Но не ни покани нито др. Халачев, нито др. Киселов сега. В този смисъл ще се ограничи само с много общи мисли, които ми хрумнаха по време на двете представления. В сравнително дългия си творчески живот съм гледал 4-5 представления на "Дон Жуан". Винаги съм се страхувал от Молиер в съзнанието ми е имало два дон Жуана и Мизантропа, от които съм се страхувал. Вече 300 години откакто съществува тази пиеса като пробен казък за мъдростта на актьорския и режисьорския труд. Виждал съм дон Жуан в диспут със Сганарел. Той е лишавал сцената от някакво комедийно начало. Виждал съм дон Жуан, който от сцена към сцена ставаше все по-тъжен, изпадаше и стигаше логически до края, до развързката. По-нататък спомням си една беседа с Дановски ни хрумнаха такива мисли, че дон Жуан умира не от това, че го натиска статуята, а от нарастващото вътрешно напрежение и конфликтността на неговата личност. Борят се свободомислието с онази граница, която престъпва ренесансовата личност. Искам да кажа, че изглежда проблемно и прекалено сложно, за да имам така спонтанно отношение към това, което предлага Младен и трупата. Мисля, че те ни предлагат нещо, върху което можем да се замислим - и който е съгласен и който не е, но интересният творчески факт си е налице. Не можем да го отменим. По моя преценка те вървят някъде по средата. Техните герои са нито в традицията, нито в крайно новаторство и мисля че те се спират на основната тема за свободата на личността, а също и на други теми, като използват основното оръжие на Молиер - смеха. Това, разбира се е приемливо и в стремежа си да го докажат, като че ли имаме усещането за една силова игра. За малко повече викане и хвърлена енергия. За повече темперамент, който пренасилва

нещата и ми пречи да разбере мисловността на нещата, текстът ми е някъде по средата. Симпатизирам страшно много на Стефан Данаилов. Непрекъснато имам усещането за игра на ръба. Ако не са тези моменти, където ще се произнесе един тих монолог, нещата ще бъдат не добри. Това е водораздел, по който режисьора вероятно е мислил. Това е усещането защо се играе долу, а не горе. Аз мисля, че това идва точно от тази силова и звукова игра. Във връзка с това ми се иска да кажа и нещо друго. Опасявам се, гледайки доста спектакли в нарастващата щампа в играта на много актьори. Например днес у Кирил Кавадарков не разбрах този монолог за дървото дали е израз на глупост или на нещо по друго. Няма моменти, където да се търси комедийното – просто набъбват моменти, където започват да се изявяват силно актьорски щампи. Мисля, че това е чуждо на веруюто на нашия театър, силата на който е в човешките характери, а не в неговото слушане. Мъничко противоречие има в това, че декорът е от една страна великолепен със своята функционалност. Той носи един момент на историзъм. Въпреки крехкото равновесие на кралската власт. Бяха необходими строги форми, в които да се нравоучителствува. Молеиер разчупи това като внесе елементите на френския фарс. Той направи баланса между рационализма и жизненото утвърждаване. Младен е обърнал по-малко внимание като решение на някои второстепенни образи. Какво представлява Михаил Петров, например? Отстъпва на острите решения. Голямо противоречие има в костюмите – на кредитора е преувеличен а на Георги Гайтаников – намален. На слугата е нормален, на дон Жуан – преувеличен. Ето това противоречие е израз и на жанровата неизбистреност. При всички случаи ние сме изправени пред един много интересен художествен факт, при което актьорите, музиката, художника, ще бъдат оценени много спонтанно от нашите зрители. Дали критиката ще търси корена не знам, но представлението ще има дълговечен живот. Тук се приложи и въпросът за дубльорството, много болезнен при нас. Но това го споменавам между другото.

Спектакълът ще расте. В него има това, което е най-трудно - един ясен сценичен разказ. Ясна жизнена история. Философията се извлича от реалния живот. Студенината на класическата форма е разчупена, съвпада с душевността на актьорите, което и залог за дълговечност и развитие на спектакъла.

ВИОЛЕТА ГИНДЕВА:

Искам дълбоко да се поклоня пред работата на нашите колеги. Те бяха поставени пред един доста напрегнат работен период с прекъсване и въпреки това те с чест излизат от това изпитание. Искам да кажа, че съм безкрайно радостна да видя всичките жени, които участвуват с такива ярки и интересни присъствия на сцената. Някои имат толкова малки задачи и въпреки това са толкова ярки и естествени. Удоволствие е да ги гледаш. Не мисля, че това са два различни спектакъла, решението е единно, но всеки един върви към него по различен път. Което е също един голям + за актьорския състав. Виждам едно блестящо изпълнение на Юри Ангелов. Присъединявам се към претенцията за чистотата на езика. Твърде много бета започнаха да се появяват. Мисля, че трябва да се прецизира не само в дон Жуан. Искам да подам ръката си за поздрав на Велко Кънев. Едно брилянтно изпълнение. Много е точен и просто нека да се развива и да расте в тази насока, в която е тръгнал. Много вярно и точно и действително това е едно от най-добрите неща, които той е правил. Трябва да се поздравим с влизането в нашия колектив на един толкова талантлив актьор като Марин Янев. Щастлива съм, че той безболезнено влезе в състава и ще можем да го наблюдаваме сред нас. Той е в една възраст, която почти изчезна от нашия състав. Досега бяха само Стефан и Кирил. Като представител на същата възраст съм щастлива, че се прибави още една боя към мъжката партитура и още веднъж пожелавам на Младен и на всички успех, в който не се съмнявам. Искам да обърна внимание на много дребни неща, които не трябва да замърсяват нещата на сцената. Покривката, с която влиза Елвира не трябва

да пада на земята. Неприятно е да се слага след това на масата. Другото, което ми се ще е технически да изработите финала на ръкуването със статуята. Нали тя е все пак статуя, а така явно се мърда. Трябва да се прецизира това много е важно за целия спектакъл - да не се промъква.

БАНЧО БАНОВ:

Бих искал да се присъединя към всички високи оценки. Специалистите ще я направят по-добре. Но искам да се спра на два момента. Първо, въпросът за говора идва от факта, че сцената е написана на диалект. Пред всеки преводач на този род диалект на чужд език стои един много голям проблем. Убедил съм се, че всяко отиване към "ша", води към едно типично българско приобщаване, дори шопско. Такива някакви акценти, които лично на мен са ми неприемливи. Тяхното неизползуване няма да доведе до обратен резултат, напротив ще се получи едно стъпало по-високо като текст. Лично на мен са ми много неприемливи тези изрази. Ще бъде добре да се изчисти.

Вторият ми проблем е малко по-сериозен. Не бива да се пуши цигара в началото. Мисля, че другаря Кабакчиев има основание за някои неща, които трябва да се търсят като обща линия на спектакъла. Задавал съм си въпроса за що Молиер се връща в една преходна сцена на темата лекари. Защото той тук най-ясно казва чрез дон Жуан за природата за конфликтите между природата, човека, догмите, каноните и фалшивите закони, които му налага един фалшив морал. Едно общество, което е противоположано на нормалното човешко развитие. Човек трябва да се стреми да живее по своите природни влечения с риска да поеме всички слабости. Обществото трябва да помага на човека, а не да бъде в конфликт с него. Тази линия, която започва в спектакъла докрая не се извежда ясно. Защо дон Жуан става лицемер. Той се изпитва да ли може да бъде лицемер. Разбрал е че само по този начин може да се живее в едно такова общество и той опитва това свое усещане. И двамата артисти играят сцената с големия диалог за лице-



мерието като констатация. Тук за мен се получава нещо, което е много неприятно. Това е конфликтен монолог. Аз така не мога, не мога така - и затова умира. Затова последната му реплика е много рязка. Всичко може да бъде дон Жуан, но лицемер - не. Това е темата, която върви от началото до края в пиесата, ако се проведе ще се получи доста интересно нещо. Иначе спектакълът изважда много от философските проблеми на Молиер и мисля, че ще има заслужен успех. Тази силова игра идва още от напрежението. Искан един опит, който ще се намери. Би трябвало да има едно по-голяма скованост. Дон Жуан и Сганарел ми се струва, че ту се отварят, ту се затварят.

КОНСТАНТИН ИЛИЕВ:

Не виждам Банчо да влиза в някакъв спор с Младен. Ако има някакво неудовлетворение по жанровата характеристика на спектакъла сигурно се дължи на общото ни неумение и незнание. Младен е положителен пример на интерпретатор на класика, но не трябва да се запълват класическите текстове с много съдържание. Този проблем ще стои винаги, докато има класика. Ето сега при нас се лансира теорията, че имало два вида начини за поставяне на класика. Осъвременяване или съвременно звучене. Според мен е несъстоятелно. Вярвам в двата лозунга - повече смелост при боравене с ножицата и по-малко гипс. 300 години не са малко време. Кирил действително отвлича вниманието от диалога, но ако проследите този диалог ще видите, че има неща, които не са толкова съществени. Това, което навремето е занимавало благородника днес стои по малко по-друг начин. Има неща, които интересуват зрителя, но и такива, които изобщо не го интересуват. И лекарския проблем днес има други измерения. В един такъв текст неминуемо има неща, които днес са загубили актуалността си и трябва да се акцентира върху такива, които действително казват нещо на зрителя. Това се отнася и до костюмите. Като др. Люцканов аз също исках да кажа нещо за едно оставане по средата, което нашата критика оцени положително. Може би не съм прав. Лично аз се възхитих с това

начало с цигарата, но сега мисля, че не е нужно. Но това ме накара да чуя текста от друга глудна точка. Мисля че актьорите имат сили за още по-добри неща. Вчера конкретно то беше много силно, като че ли се играеше на голямата сцена. Желая ви на добър час.

ПЕЛИН ПЕЛИНОВ:

Илиев иска отчуждаване. Отчуждаване в една такава комедия може да се постигне, но от художествен ефект едва ли ще е полезно. Странна е биографията на тази пиеса. От самото ѝ написване и от сценичната ѝ история в България. Поставена е 1898 година и от тогава въобще не се играе. Сега се поставя за първи път след 90 години. Това именно събужда въпроса защо тази комедия преди десет години беше поставена в "Сълза и смях". Странно ми е защо тази пиеса, която като сюжет е най-любопитната от всички молиерови пиеси. В нея се говори за любов и т.н. Защо в нашия театър няма никаква сценична история. Вероятно отговорът е, че тя е сложна за поставяне. Но едва ли някой от вас си мисли, че това е слаба пиеса. Това е най-дълбоката и сложна пиеса в цялото му творчество. "Тартюф" е много играна но тази е по-дълбока и сложна. Написана е една година след него в 65 година и точно когато се води голямата битка за "тартюф". Като отговор на всичко Молиер пише комедията "Дон Жуан" и има смелостта да я представи. Разбира се, и тя е спряна, но все пак той дава отговор на онова, което управляващата класа и всемогъщата църква е направила. Наистина "Дон Жуан" може да се тълкува по различни начини. Аз за първи път гледам "дон Жуан" на сцената, но четейки текста разбирам, че наистина може да се тълкува по различен начин. Според мен Младен е тръгнал по най-вярната и актуалната линия. Наистина Молиер пишейки като отговор в борбата за "Тартюф" тази пиеса си направи една подигравка с тези, срещу които пишеше. Ако сега се тръгне така, смятам, че пиесата ще бъде анахронична. Въпросът за вярата и невярата в небето е неактуална. Но темата за свободата за мисълта, за съпротивата, която получава според мен е актуална и

ще остане във всички времена. Ако този спектакъл беше на една обикновена българска пиеса щях да бъда в тоя възторг, в който са Таня и Славка. Но летвата, която авторът дига е много висока и затова трябва и постижението да е високо. В този смисъл бележките на Люцканов и Кабакчиев имат някакво основание. Ще отида понататък по въпроса за камерната зала и голямата сцена. Камерният театър се появи преди 10-15 години и се организира в 76 година първият национален преглед на камерната драматургия във Враца. Той се яви като един друг стил на игра в българския театър. Той търсеше нещо друго, в скъсените разстояния търсеше друга истина. Лиши се от грима и от перуката, лиши се от бутафорния декор. Потърси истината и я постигна в най-добрите си неща. И тук има постижение по тази линия. Но има и едно противоречие. Когато разпределяхме тази пиеса Младен каза, че я вижда като камерен спектакъл. Виждам, че пиесата е непоставима по камерен начин. Тези разстояния между актьорите и зрителите се бият. Не се постига естетически ефект от това скъсено разстояние. И ако по този начин пиесата отиде на голяма сцена ще изглежда още по-внушително. Жестът, тона, интонацията на актьора на камерната сцена е едно, а на голямата съвсем друго. Мисля, че тук Младен е внесъл на камерната сцена жеста и поведението на една голяма сцена. Нямаме в момента подобен спектакъл на голяма сцена, за да сравним, но можем да си представим. Има неща непоставими на камерна сцена и най-доброто е монолога на Стефан. Той е с нарастващ гняв и вътрешна убеденост, но монолога на Марин Янев е произнесен за публиката, тъй като тук има противоречие на един литературен материал и на една режисьорска интерпретация и от това спектакъла губи. Режисьорът ще каже дали и как трябва да се поправят нещата, но изглежда трябва нещо да се промени.

СТЕФАН ДАНАИЛОВ:

Стигам до един основен въпрос и тъй като аз дълбоко уважавам



мнението на колегите и им благодаря, че бяха много толерантни по време на представленията. Тези дни бяха адресирани основно в това, да си повярваме в нещо. Абсолютно справедливи са бележките за чистотата на говора. Аз не харесвам това, че се отнася всичко до пресиленост в играта. Не може да започнеш ... "Аз искам да ти кажа нещо..." и да си затваряме гърлото, защото ако трябва монолога за любовта да го разкажа така, струва ми се, че ще противоречи на това, което е написал покойния автор. Той се е старал от всички нас нещо да извади, да повярваме в нещо. От тук идва много сложното, но тук е вложено и мисленето на нас актьорите. Това, че в камерната зала задължителното е да мога да видя вашите очи. Но аз не ги виждам в така поставеното осветление. Но свата въпрос за друго. Мен лично ме интересува единствено това. Въпросът за тона. Чувствата и на френски и на италиански са едни и същи. Трябва да започнеш и да помислиш. Добре, аз не мога да си усетя мярката. Има моменти, в които е вопъл. Как да го направиш така, че да бъде нормално за тази малка зала. Камерната форма не може да се състои от 12 души. Рядко ни събира всички, но това са вече режисьорски хрумвания, когато ни изкарва повече на сцената, за да се получи по-друго внушение. Но камерно аз това представление не мога да си го представя.

ЕНЧО ХАЛАЧЕВ:

Харесвам спектакъла. Мисля, че преди всичко трябва да поздравим репертоярния избор на заглавието, тъй като гениите са едно общочовешко достояние и ние най-много трябва да ги използваме. Едно такова заглавие носи и своите проблеми, защото всяко ново поставяне изисква да имаме едно определено категорично решение. Не казвам, че няма такова решение в представлението. То е едно и ако има разлика тя е в индивидуалността на актьорите, които обогатяват своята роля, но тя не е външното, цялостното негово решение. Това е една голяма пиеса, в която прозира ясно авторовия протест. Може би една по-голяма смелост или крайност на решението да се стигне до едно такова по-

категорично решение. Нещата като че ли са по средата. На мен много ми хареса това начало и помислих, че става дума за един съвсем нов начин на прочит. За съжаление това нещо не продължи по-нататък. Мисленето на Велко е много вярно. Той е един природно интелигентен мъдрец, който стои на едно добро равнище, за да води диалог дон Жуан с него. При Кавадарков е на лице едно самостоятелно провеждане на по-смешна линия, във връзка с това искам да кажа, че тази сцена изисква както всички останали решения една истинност. В поведението на актьорите за съжаление се заменя с приспособени вече, видени и показани, да не ги нарека шампи. Както на чистотата на говора и на това трябва да се обърне повече внимание. Реакцията в залата не винаги носисъщото усещане, каквото естетическата категория изисква от поведението на персонажа. Всичко е точно. Присъединявам се към мненията. Спектакълът ще има дълъг живот. Ще се хареса. Оформлението на Велянов е чудесно, лаконично, дава възможност за едно по-общено мислене на сцената. Една малка бележка имам към актьорите. Тъй като декора не е от истински камък, нека не го показват с по-силно удряне по него. Това е.

На добър час на представлението. Поздравявам всички.

ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ:

Прекалено съм взискателен тъй като съм развълнуван от една статия в в. "Земеделско знаме". Искан да говоря по този въпрос в точка "Разни", но си позволявам да го спомена сега. Не бива да се позволява на такъв род хора да пишат. Има нещо обидно в статията, макар че през цялото време тя ни хвали. Аз ще се обадя по този въпрос.

Проблемът не е в това да викаш или да не викаш. Старстите, каквито и да са, могат да се играят на всякаква сцена. Въпросът е в това, че те търсейки изразните средства на камерния театър поставят изразите си в противоречие със собствените си вътрешни страсти. Изходът е да не се спирате. Много по-леко и по-спонтанно да изказвате мислите и да играете, така според мен всичко ще се реши.

МЛАДЕН КИСЕЛОВ:

Аз изпитвах радост по време на тази работа, защото за първи път правя представление с толкова много дубльори и даже ми предстои да завърша тази работа с влизането на още колеги. Въпреки краткия период за подготовка ми беше интересно да опитам, но не от гледна точка на методология, а на това да чуя повече съображения по текста, който там ще бъде изигран. Смятам, че тази пиеса може да се репетира като всяка голяма класика по 6 месеца, дори година. Аз съм готов да започна репетиции утре с обратна трактовка, защото текстът го позволява. Пример за това, че всяка репетиция ми носи радост е снощната репетиция с Антон Карастоянов, която ни даде много нови неща. Оказа се, че текста дава още възможности. Това е едно великолепие. Затова аз все повече се убеждавам, че когато човек има работа с такъв текст, който не е писан с користна цел, а е роден спонтанно, идва голямата радост и тогава човек получава удовлетворение от професията си. Това замества всички мнения за нашата работа. Рядко ми се случва да давам сметка колко всички мнения са в периферията на първоизточника. Колко Молиер е над нас, извън нас, колко е небесен и колко ние сме земни. За мен тази работа е възможност да обсъждам тези думи и събития с различни колеги, с различна чувствителност. Аз се надявам, че радостта ще продължи в работата, която ни предстои в доуточняването на това, кое как звучи. Главно това искам да кажа относно съображенията за жанровата чистота. Тук съм на обратното мнение. Тези автори от този мащаб не мислят, според мен, и не строят своето спонтанно родено творчество по законите, които ние искаме да формулираме, за да си представим тяхното изкуство в по-разбираеми форми. Тези хора раждат театър, който е записан като текст и е останал да живее, т.е. те са раждали своя театър без да знаят, че има жанрове, че има такива думи и формулировки. Те са писали, защото това, което са

искали да изразят е било живота. Опитите ни да обясним живота, който те са фиксирани, винаги водят до едно насилие. Те се занимават с по-големи неща. Те са извън метафората, извън жанра, те са в живота, който е без жанр. Те се занимават с въпросите, които никога няма да намерят отговор в човешкия живот, със загадките в човешкия живот и поради това ни дават толкова богат сценичен материал. Несъчетаеми типове, несъчетаеми събития, както е в живота. Пълна карикатура като душевност в сериозен костюм. Пълна драматичен герой в карикатурен костюм на Емил Стефанов. Този костюм е точно копие на дворецов костюм. Това са еднаквите костюми на хората от нашите президиуми, работниците в техните работни облекла винаги целите в масло. Кое е съчетаемото, къде е истината? Мисля, че когато се опитваме да формулираме винаги отиваме към еднакви на вид ограничения. Молиер не се отличава като авторски свят от Шекспир, например. Но това за мен не е въпрос на жанр, защото ако наистина дълбочината на човешкия характер и живота на човешкия дух, но именно живота, а не нашите представи, ако това е водещото за нашия театър, то живота на човешкия дух, който искам да изразя е безкраен и формите на този живот са безкрайни, гротеската стои редом със страшната трагедия, смешното редом с ужаса, лицемерието редом с истината при винаги един и същ човек. В този смисъл моята задача беше скромна. Да събудя у актьорите траен, не едnodневен интерес към подобен род драматургия, да ги запаля с възможността да бъде изиграна разбираемо, в тази част да напомня, че има пиеси към които рядко посягаме. Това за мен бе като задача минимум, която е изпълнена. За момента. Говоря с голяма благодарност, но не към себе си и не към актьорите, а към шанса, който имахме в този репетиционен период, че любопитството към този текст събуди този начин на игра. Мога категорично да кажа, че това е моята радост, а не някакъв резултат. Това, с което ние се занимавахме не беше модел в моята



глава. Такъв подход ми е неорганически. Не мога да работя едно представление, когато на мен концепцията ми е ясна. Това е друг тип режисура, която аз не разбирам. За мен продължаващите открития, невъзможността да се предрекат някакви открития е най-сериозното. И доколкото това, че могат да се правят е живо в актьорите, то ще продължи живота на представлението. Иначе сме обречени. Тази пиеса затова е велика, защото няма формула, защото в нея се бият две неща и за тях няма време, жанр и закони. Те са свободни или по правилата. И както всички знаем от нашата обща теория - щом живеем в обществото не можем да бъдем свободни от неговите закони. Това всички го знаем, но това не значи, че човек, разбиращ това, е свободен от мечтата си за свобода. Знанието на обществените закони не ни освобождава от мечтата за свобода. В човека има заложен един реален драматизъм. Нашите правила трудно се съчетават със онези неща, които изненадващите гении предлагат. Затова е гений, защото е изненадващ. За мен е дълбоко уважителен подхода, който имаха колегите към работата. Стараех се максимално да не им преча, за да се формира един спектакъл, защото има някои механични правила във нашата професия, които ни задължават да правим нещо, защото е свързано с осветлението или звука. Спектакълът не е кино, той трябва да живее не в точно определени граници. Даването на пълна свобода на актьорската душевност е противоречието, което никой не може да реши. Техниката в театралните правила, в театъра трябва да бъде подвижна. Да дават възможности на живия живот, да се съобразяват съобразно момента. Най-важното е не как да се поберем в някаква изградена представа, а да не се спираме. Защото по-страшно нещо от автоцензурата на актьора няма - когато хилядите съображения започнат да стават за теб по-важни отколкото свободата на твоята изява. В момента все по-рядко се срещат дейности, в които свободата на изява да е възможна. Но технологията на производ-

ството на материалния свят води към все по-големи ограничения на работещите в тези области. Все повече и повече има специализация и все повече хората с професии в материалния свят стават зависими от техниката. Докато актьорската професия не може да се влияе до такава степен, оттук чувството за красота и за подем зрителят може да го изпита само ако актьора има това чувство още живо в себе си. Търсенето на неочаквани съчетания между различните елементи на спектакъла беше стимулирано от мен. Целта ми не е била стилизиран спектакъл. В никакъв случай. Смятам, че стилът наистина това е човекът и ако с нещо могат да се отличават спектаклите, които правя, то нека те приличат на безстилният живот, който аз живея. Наистина живеем във време, когато предразсъдъците в това отношение са толкова нарастваща опасност, че не случайно др. Горбачов каза, че трябва да се учим на изкуството да живеем заедно. Да се научим да живеем заедно значи да гледаме и да се замислим над нещата, които не са такива каквото е нашето възприятие и мислене. Да допускате, че животът съществува над нас във форми, които могат да са неразбираеми за нас, но те са форми на живота и трябва да бъдат приети.

Смятам, че едно от качествата на двете репетиции е енергията на актьорското присъствие. Тази енергия на сцената. Тя може да бъде облагородявана, но няма какво да я роди на нашите сцени. За това да говорим – за безенергийните си спектакли. Това е тема за българския театър нуждаеща се от обсъждане. Защото все повече и повече ние се натъкваме на спектакли, в които липсата на енергия и на желание да се влага енергия става знак на днешния ден. Убеден съм, че зрителя може да бъде задържан в българския театър само ако вижда, че актьора пред него не маркира. Че актьорът се изразходва биологически истински и ако преди 20 години Готовски се появи като явление, то беше защото неговите актьори играеха до припадък истински. И се заговори за възраждане на

Станиславски. Това е нещо, което за мен прави усилието значимо. В такъв смисъл един развълнуван театър, театър в който не се замисляме за това колко влагаме в момента в гаранция и за това, че ще се стигне и до по-голям театър. Това наистина е една от пиесите, в които режисьорът може да започне с обратна трактовка още на следващия ден. Позволява пълно изясняване на Сганарел и сгромолясване на дон Жуан. Този текст е образец на майсторство на истината. В този смисъл аз тръгнах оттук. Не може за един гений да се каже, че свободомислещия никога не свършва добре. За мен наличието на такъв текст е ключ към нейното изразяване. Мой ключ. Не мога да приема дон Жуан като човек, който знае, че върви към своята смърт. Който търси знаците на смъртта във всичко, до което се докосва. Когато казва "Какво става с мен?" изумлението че умира е ключ към този герой. От това по-днешен, по-положителен герой няма. Всичките му любовни истории имат един обясним прост ключ. Когато разказва за младото момиче: "Никога през живота си не съм изпитвал подобно нещо. Не съм виждал двама души повече да се обичат..." - човек, който не е виждал и не е усещал върху себе си подобна нежност не може да бъде обвинен, че е грешил. Всички трактовки осъждат дон Жуан. За мен тази трактовка е разбираема от гледна точка на човека, който я е трактовал. За мен има скрито любопитство към живота и очакване главното, голямото и силното да му се случи. От това по-положителен човек не мога да си представя. Това е един човек в непрекъснато движение и когато го видим да лицемери, това е също средство за съществуване и неслучайно текстът е "Сърцето ми не се е променило нито на милиметър, чувствата ми са същите, аз съм същия, но аз разбрах едно - лицемерното общество спрямо всички, които подхождат към мен лицемерно аз ще подхожда така, че ще учудя света." В смисъл, че те най-малко очакват да им се отговори със същото оръжие. Те не допускат, че той може да стане по-страшен лицемер от тях. В този сми-

съл той живее в един жесток свят. "Какво ще си помислим ние - това си е наша работа." За нас е важно колко ще е възможно на повече места да събудим въображението на зрителя за собствения му живот. Ако го постигнем това ще бъде достатъчно. Не искаме да извлечем един единствен символ, знак. Смисълът на днешния подход към класиката се вижда в това, правещия театър да ми даде спокойно и свободно да мисля паралелно с представлението. Да ми даде възможност да огледам мислено темата на Молиер, да ги взема в себе си, да мисля с тях, а не да изляза с гениалната трактовка на режисьора или играта на актьора. Един извлича едно, друг - друго, това е толкова естествено. За да направим жив нашия литературен герой се правим на не знам какво. Това бекане разбира се, че не е нужно. Тук се срещат мислене с мислене, които никога няма да се обединят. Тази пиеса се занимава с двама души, които са двете лица на един и същ човек. Затова накрая единствено Сганарел оплаква дон Жуан, защото си отива половинката му, защото го няма този, който събуждаше неговите монолози. Интересното е двойката, не един от двамата. Зрителят ако се увлече от любопитството на дон Жуан към Сганарел, от играта на въображението им, тогава представлението ще тече без да се усети. В този смисъл желанието ми да търся в текста възможност да се създаде у актьорите постоянно любопитство към персонажа беше главното. Не съм искал да реализирам трактовка. Смятам този подход за остарял. Смятам го за подход на вчерашния ден. Ние трябва да бъдем на нивото на драматурга, който не е направил трактовка, а живот, който е построил герои в които всичко живее. Те са способни на такива душевни движения, че са повече от всякаква трактовка, защото са неочаквани. Търсенето на интересни поводи за размисъл е по-важно и любопитно, отколкото възможността идеално да се постигне гледна точка. Тази пиеса се съпротивлява на еднозначен подход. Изплъзва се. Винаги те изненадва, защото в нея има вложено нещо, което винаги



те изненадва. Трябва да се живее така, че човек да усеща удоволствието от общуването. Проблемът на двамата е в това, че те трябва да изпитват и към това ще продължим да работим. Да изпитват удоволствие от общуването пред публиката като я забравят. И само така може да бъде интересно. Само такъв слуга може да си избере дон Жуан. В този смисъл всеки опит да бъде формулиран единия като положителен, другия като отрицателен той е обречен опит, веднага поставя пред зрителя ясно нашата ограниченост. Защото е написано така, че ако представлението за един тип, на който само защото е придворен всичко му е позволено и да си слуга на такъв човек, разбирайки всичко за което той говори. Тук е вложено повече нещо, от колкото е репликата. Това е невъзможността да си представят живота един без друг. Това, което те си говорят не изчерпва за тях удоволствието да са заедно. В този смисъл завършващата със смъртта на единия пиеса е страшната съдба на другия.

Това е прощаване със нещо, което е страшно и си отива. Конфликтната личност си отиде. Радост за всички. Само той остава този, на когото не провървя. Толкова актьорска енергия е хвърлена в репетиционния период и това е великолепно. Тези колеги, които днес акцентуват върху това, те усещат, че резултатът може да бъде сносен, когато вложената от нас енергия е толкова близка до зрителя и ни показва какво точно става с актьора. Камерният театър внесе един нов начин на игра в смисъл на задълбочаване в професията. Към истинност, защо в театъра да има неща, които ги няма в живота? За да може да имаме стъписване на зрителя трябва да имаме откритието, че Молиер може да бъде толкова безкраен. За театъра Молиер все пак е жанрово обусловен. Той е нещо, за което знаем от студентската скамейка, а в същност тези писатели крият толкова изненади. Тук става дума за огромни по своята дълбочина въпроси, които могат да ни накарат да се замислим. Не върху сюжета, а върху това, което в отделни сцени кореспондира с нашия живот.

Трябва да има някакъв момент на събуждане на размисъл, пък било то и обратно на това, което виждаме. Защото този текст е толкова необхватен, колкото са необхватни категориите, за които става дума. Например "небе" за дон Жуан и Сганарел са две различни неща. Молиер пледира към това, че вие подходите към мен като човек, който е извън правилата. Моят отговор е такъв. Аз ще сложа на сцената в следващото си произведение двама души, които са във взаимоотношение помежду си точно на тема правилата. Век и половина стои пиесата без да се играе. Толкова силен печат ѝ е ударен. В този смисъл, колкото повече успеем това да събудим в зрителите, толкова по-голям ще бъде резултатът от представлението. Може би отиването на голяма сцена ще изисква нов период по-голям. Не толкова бързо, както сега. Смятам, че влизането на публиката ще внесе своите корективи, въртенето на спектакъла също. Но най-важното е да успеем да запазим любопитството към тези герои. Мисля, че възможността да се играе този текст може сама да подсказва колко нашата трупа е жадна за такива текстове. Просто нека даси пожелаем винаги да има един такъв класик в репертоара на Народния театър. Привличането на вниманието на зрителите чрез привличането на енергични спектакли. В този смисъл смятам, че енергията на актьорите ще изиграе положителна роля. Публиката има своя път на развитие и мислене и опитите да ѝ покажем как да се държи в театъра доведоха до изпразване на салоните на нашите театри. Голяма част от нас решиха, че са разбрали публиката. Но тя остава загадка. Струва ми се, че пътят към публиката е чрез страстно играни представления, в които хората да видят, че актьорът се изразходва истински и че не ѝ прави номера. Хората вече пресмятат къде да дадат своите два лева. Така че ние навлизаме в период, в който публиката все повече и повече ще се отдръпва от театъра. Те трябва да усетят, че ние се изразходваме всяка вечер. Че искаме от себе си да извадим съдържанието. Това, което вие нарекохте силова игра. А резултатът ще дойде след време.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Мисля, че нямаше чак такива упреци, които да предизвикат такава страстна защита. Имаше добри отзиви. Смятам, че режисьорът трябва да изходи от това, което се каза тук и което съвпада с неговите насоки. Ако работеше някой друг вероятно щеше да има различия. Мисля, че в това отношение режисурата и актьорите ще бъдат удовлетворени, защото техните усилия получиха правилна оценка тук, на Художествения съвет. Как ще бъдат оценени от публиката е въпрос на бъдещето. Не мога да не отбележа, че и двата състава работят в тези основни насоки на режисурата и в същото време почти всички изпълнители имаха един свой тон в трактовката на ролята. Т.е. приносът, който може да има творческата индивидуалност в изиграването на една роля, чиято основна конструкция се дава първо от автора и второ от режисьора. И в тази посока беше защитата на Младен и ще се присъединя към нея и към мисленето, което той изказа. Трябва да има някакъв момент на събуждане на размисъл. Разбира се, ние сме хората, върху които е възложена задачата да разработват репертоар и да търсят това съвпадение на задачите на театъра и интереса, който трябва да има у публиката. Т.е. ние не можем да правим чисто касов театър. Двете страни трябва да имат резон в контакта, който съществува: театър - публика. В този смисъл аз съм малко разтревожен от състоянието на работите в театъра и сега в предстоящото обсъждане на репертоара за следващия сезон ще трябва сериозно да се занимаем с този въпрос, за да решим първата предпоставка. Големи произведения на класиката, по-нататък остава това, как ще се реши представлението. Бележките за слабостите в конкретното представление бяха в две посоки - бекането - от една страна аристокрацията и от друга - простолюдието. Тук трябва мярката да бъде намерена точно, за да се предпазим от неща, от които наистина можем да се предпазим. Да не бъдем упрекнати за словото. Имаше и някои дискуссионни моменти. Мисля, че малко се прекалява с проблема за

жанра, поне доколкото имам опит и в литературата, защото мога да кажа, че двама наши <sup>изтъкнати</sup> прозаисти твърде често смесват жанровете. Така че трябва да бъдем внимателни, но не да абсолютизираме нещата и да се ръководим от конкретния факт и от това, което става на сцената. Смятам, че лекотата, която липсва на представлението и която то не може да притежава сега, ще бъде придобита с течение на времето. Проблемът за голяма сцена може допълнително да се обсъди и да се реши.

Искам да пожелая на актьорите и на режисьора да продължават с още по-голяма сила своята работа, за да може наистина предстоящите ни срещи с публиката да бъдат успешни.

Аз още веднъж разбрах с какво се срещам, защото понятието дон Жуан, както върви сред хората, е съвсем различно. А освен това ние имаме среща с една голяма пиеса. В тази посока не трябва да пестим усилията си, за да изпълним докрай задачата, която сме си поставили.

Имате ли други въпроси?

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА:

В един от предишните съвети направихме разпределение на пиесата "Американска терапия" в два състава. Изведнъж излиза окачено долу разпределение, което обаче е само за един състав. Това възмути всички колеги. Как може такова отношение към хората? После разбрах, че причината били сроковете. Има нещо, което трябва да се обясни на Художествения съвет, защото хората ни питат и се огорчават от нас. След като сме тук - те са ни гласували доверие и ние трябва да го оправдаем.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Тук имахме усложнения във връзка с това, че част от актьорите са заети в "Дон Жуан". Също така имаме съображения, които са свързани с подготовката на "Чичовци". Има неща, които пречат изобщо на репетициите и които са от обективен характер. Затова решихме

така да се постави тази пиеса. Тя едва ли ще излезе до конгреса. Репетициите на "Синята птица" също трябва да бъдат на чисто, за да може "Чичовци" да започне без никакви усложнения. Това са съображенията, които имахме и заради които решихме да започнем репетициите с хората, които са на лице.

Имате ли други въпроси по втора точка?

Няма.

З А К Р И В А Н Е :

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Другарки и другари,

Поради изчерпване на дневния ред, обявявам заседанието на Художествения съвет за закрито!

ДИРЕКТОР:

  
/Д. Фучеджиев/

